

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์
สำหรับเด็กพิการทางสมอง

Art Educational Media Design for Emotional Development of
Mentally-Retarded Children

ยุวดี พรธรรพวงษ์^{1*}

¹อาจารย์ สาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพฯ 10300

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ โดยการใช้รูปแบบหลักทัศนศิลป์มาสร้างแนวคิดในการออกแบบ ให้มีความเหมาะสมกับเด็กพิการทางสมอง เพื่อสร้างการเรียนรู้ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ทางอารมณ์ โดยผลทางด้านออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ ที่มีการกำหนดรูปแบบของรูปทรง เป็น ภาพวาดกับ งานปั้น ลักษณะนูนสูง แบ่งออกเป็นการพัฒนา 3 ด้าน คือ เรียนรู้เรื่องรูปทรง เรื่องขนาด เรื่องสี เด็กมีความสนใจอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.02 รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ สามารถสร้างความเข้าใจ ดึงดูดความสนใจให้เด็กมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสื่อและช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ได้ดี เรื่องสีเป็นรูปแบบที่เรียนรู้ง่ายที่สุด เด็กส่วนใหญ่จะชอบสีที่สดใส การใช้รูปทรงสัตว์มาเป็นสื่อในการเรียนรู้แสดงขั้นตอนการฝึกที่เข้าใจง่ายไม่ยุ่งยาก เป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการทางสมอง

Abstract

The purpose of the research was to study the art educational media design for the emotional development of mentally-retarded children. The principle of visual arts was used as a design concept. High relief pottery and painting were used as the experimental tools. The development emphasized on shape, size and color learning. The results showed that the average mean of the children's interest was at 4.02. The educational media helped improve the children's concentration and the emotional development. Color was the easiest media to help the children's learning. Animal shape was not too much complicated to learn. These were appropriate for mentally-disabled children.

คำสำคัญ : สื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ พัฒนาการทางอารมณ์ เด็กพิการทางสมอง

Keywords : Art Educational media, Emotional Development, mentally-retarded Children

*ผู้พิมพ์ประสานงานไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ lakang12@hotmail.com โทร. 0 2283 2384 ต่อ 4202

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

มนุษย์เราจากเด็กเล็กกว่าที่จะเติบโต เป็นผู้ใหญ่สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองหรือกว่าที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะเห็นเป็นผู้ใหญ่และให้ความเชื่อถือทางความคิดในการตัดสินใจ จะต้องผ่านการเรียนรู้มามากมาย โดยที่คนปกติจะมีขบวนการการเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลา จึงดูเหมือนว่าวันเวลาได้สร้างความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถดำเนินชีวิตด้วยการตัดสินใจของตัวเองได้มาซึ่งการเรียนรู้ต่างๆได้มาเกือบจะเป็นอัตโนมัติแต่สำหรับผู้ที่มีความพิการทางสมอง มักถูกปิดกั้นการสร้างความรู้ใหม่การที่จะเพิ่มทักษะในการจัดการชีวิตของตัวเอง ความสามารถที่จะคิดไม่กล้าตัดสินใจอะไรได้ด้วยตัวเอง ซึ่งมักเกิดจากแหล่งการเรียนรู้ที่จะสร้างความรู้ ทักษะชีวิตให้เขา และความสามารถให้เขา มักจะถูกบอกถูกสั่ง อยู่เสมอว่าต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ ทำอย่างนั้นไม่ได้ ทำอย่างนี้ไม่ได้ (เอกสารเผยแพร่: การประชุมวิชาการ การนำเสนอผลการดำเนินงานและประสบการณ์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการไทย 20 ก.ค. 2549)

เด็กที่มีความพิการทางสมอง (Cerebral Palsy) ซึ่งเด็กจะมีการเคลื่อนไหวร่างกายผิดปกติ การขยับแขนขา ลำตัว ไบหน้า ลั้น รวมถึงการทรงตัวที่ผิดปกติ เด็กที่เป็นโรคนี้นี้ มักมีปัญหาในการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและปัญหาการพูดคุย เด็กพิการทางสมองส่วนใหญ่สติปัญญาดี ไม่ปัญญาอ่อนประมาณ 70-80% มีค่า IQ มากกว่า 70% บางรายมีการรับรู้ความรู้สึกที่ผิดปกติด้วยสมอง ส่วนที่ใช้ควบคุมกล้ามเนื้อ ส่วนใดส่วนหนึ่ง บกพร่องหรือสูญเสีย ทำให้มีปัญหาในการเคลื่อนไหว ซึ่งแต่ละคนจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง เกร็ง งุ่มง่าม เคลื่อนไหวช้า ทรงตัวได้ไม่ดีเด็กสมองพิการบางคนอาจมีความบกพร่องอื่นร่วมด้วย เช่น บกพร่องการได้ยิน การมองเห็นหรือการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละคนจะเป็นมากน้อยแตกต่างกัน ความผิดปกติเกิดขึ้น ตั้งแต่แรกเกิดถึงประมาณ 7 ขวบ ซึ่งเป็นระยะที่สมองเติบโตเต็มที่ สมองจะไม่ถูกทำลายไปมากกว่านี้ เด็กพิการทางสมองมีหลายระดับ ส่วนใหญ่ฝึกฝนและพัฒนาได้ และเขาได้รับการฝึกด้วยความรัก และความเข้าใจ จากพ่อแม่ หรือบุคคลในครอบครัว โอกาสในการพัฒนาจะยิ่งสูง แต่ผู้ปกครองต้องอดทนและสม่ำเสมอในการฝึกฝนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ (ที่มา: www.geocities.com/thaipedortho/interesttopic/cp.htm)

การศึกษาจึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ศักยภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทางสมอง ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ มีศักดิ์ศรี และสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม สิ่งที่สามารถสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ให้กับเด็กพิการทางสมอง คือ ศิลปะ ศิลปะสามารถสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข เด็กจะมีโอกาสได้แสดงออกถึงสิ่งที่เด็กรับรู้ อย่างสร้างสรรค์ และเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของเด็กที่สื่อให้เห็นถึงพัฒนาการในด้านต่างๆของเด็กได้เป็นอย่างดี เช่น พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านการเรียนรู้ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กพิการทางสมองนั้น ยังแสดงออกถึงการติดต่อสื่อสารในขณะที่เด็กกวาดตามพัฒนาการทางธรรมชาติของตัวเองซึ่งจะนำไปสู่ความนึกคิดสร้างมโนภาพได้ และพัฒนาในการประดิษฐ์สิ่งแปลกๆใหม่ๆ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อยู่มีความสุข (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2544)

จากการนำความรู้ทางศิลปะมาประยุกต์หาเทคนิคเพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ซึ่งจะใช้สื่อทางศิลปะที่เป็นรูปทรงที่เป็นมิติ สามารถจับต้องได้เพื่อการพัฒนากระบวนการกล้ามเนื้อ และการรับรู้ด้วยการเห็นในภาพวาด ซึ่งเด็กพิการทางสมองสามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมาได้ โดยการรับรู้ของตนเองจะเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยเสริมพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่ง่ายช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย เพลิดเพลิน มีสมาธิ เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อพัฒนาไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆในด้านต่างๆ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ เป็นผลงานสิ่งประดิษฐ์ในรูปแบบของ ภาพวาดและงานปั้น

1.2.2 เพื่อทดลองใช้สื่อการเรียนรู้ส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนรู้จินตนาการความคิด สร้างสรรค์ สมาธิแก่เด็กพิการทางสมอง

2. วิธีการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมกรรมการตอบสนองการรับรู้ของเด็กพิการทางสมองกลุ่มเป้าหมายในการทดลอง เป็นเด็กที่มีความพิการทางสมอง สถานที่ศูนย์สงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและ(ปัญญาหึง)

2. ศึกษารูปแบบหลักทัศนศิลป์ และความงามทางศิลปะ ศิลปะสำหรับเด็ก ค้นคว้าเรื่องสื่อการเรียนรู้เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสื่อที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการทางสมอง

3. ออกแบบสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบของภาพวาดและงานปั้น โดยจัดทำกร่างภาพ (Sketch) หลายรูปแบบจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของเด็ก จากการสังเกตสอบถามครูผู้ฝึกสอนและผู้เชี่ยวชาญเด็กพิการทางสมอง

4. สร้างต้นแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะเป็นสิ่งประดิษฐ์ในรูปแบบของภาพวาดและงานปั้น โดยได้จากการปรับปรุงพัฒนาจากการออกแบบหลายรูปแบบ

5. นำต้นแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะในรูปแบบของภาพวาดและงานปั้นไปทดสอบกับเด็กพิการทางสมองและปัญญา ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ความพิการทางสติปัญญาระดับน้อย ระดับที่ 2 ความพิการทางสติปัญญาระดับน้อย-ปานกลาง และระดับที่ 3 ความพิการทางสติปัญญาระดับปานกลาง-มาก จำนวน 22 คน

รูปแบบที่ 1 ด้านรูปทรง

รูปแบบที่ 2 ด้านขนาด

รูปแบบที่ 3 ด้านสี

6. เก็บข้อมูลจากการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรมขณะที่เด็กได้ทำการฝึก สอบถามครูผู้สอนถึงพฤติกรรมของเด็ก วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการทดลอง

3. ผลการทดลองและวิจารณ์ผล

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กพิการทางสมองและปัญญา

คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 22 คน เป็นเพศหญิง 22 คน คิดเป็น ร้อยละ 100 ระดับอายุ จำนวนมากที่สุด อยู่ระหว่าง 7-10 ปี คิดเป็น ร้อยละ 45.45 ระดับอายุจำนวนน้อยสุด อายุ 18 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.64 ระดับความพิการทางสมองและปัญญา มากสุด คือ อยู่ใน ระดับที่ 1 พิกัดทางปัญญาระดับน้อย คิดเป็น ร้อยละ 72.73 ระดับความพิการทางสมองและปัญญา น้อยสุด อยู่ใน ระดับที่ 3 พิกัดทางปัญญาระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น ร้อยละ 4.54

3.2 ผลการทดสอบการออกแบบสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์สำหรับเด็กพิการทางสมอง

จากผลการทดสอบกลุ่มตัวอย่าง 22 คน เป็นหญิงทั้งหมด ผลการวิเคราะห์ รูปแบบทั้ง 3 รูปแบบ เด็กพิการทางสมองชอบและมีความสนใจ มี พัฒนาการ การเรียนรู้ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สมาธิ มากที่สุด คือ รูปแบบที่ 3 ด้านสี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 รองลงมาที่เด็กให้ความสนใจ คือ รูปแบบที่ 2 ด้านขนาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ลำดับสุดท้ายคือ รูปแบบที่ 1 ด้านรูปทรงอิสระ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ตามลำดับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ สร้างการเรียนรู้ ด้านที่ 1 เรื่อง รูปทรง ด้านที่ 2 เรื่อง ขนาด ด้านที่ 3 เรื่อง สี โดยมีรูปแบบที่แตกต่างกัน จากการทดลองทั้ง 3 รูปแบบ เด็กมีความสนใจอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยที่ 4.02 รูปแบบสื่อสามารถสร้างความเข้าใจ ดึงดูดความสนใจให้เด็ก มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสื่อและช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ โดยใช้รูปทรงสัตว์มาเป็นสื่อในการเรียนรู้แสดงขั้นตอนการฝึกที่เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากเป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการทางสมอง

3.3 เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 3 รูปแบบ

พบว่าเด็กมีความสนใจในรูปแบบที่ 3 มากที่สุด (รูปนก) เรียนรู้เรื่อง สี จากการสังเกตพฤติกรรมจากครูผู้สอน ในขณะที่ฝึก เป็นรูปแบบที่เรียนรู้ง่ายที่สุด ในเรื่องของการใช้สี เพราะเด็กส่วนใหญ่จะชอบสีที่สดใส มีค่าเฉลี่ย 4.25 รองมาคือ รูปแบบที่ 2 เรียนรู้เรื่อง ขนาด มีค่าเฉลี่ย 4.04 เป็นรูปแบบที่เด็กให้ความสนใจคือการสร้างความแตกต่างตรงขนาด แต่ลักษณะการสร้างคามสนใจให้เด็กนั้น รูปทรงที่เหมาะสมคือ รูปทรงสัตว์นั้น เป็นรูปทรงที่เด็กสนใจมาก ลำดับสุดท้าย คือ รูปแบบที่ 1 เรียนรู้เรื่อง รูปทรง มีค่าเฉลี่ย 3.77 เป็นการใช้อุปกรณ์รูปทรงอิสระ ที่พัฒนามาจากรูปทรงเรขาคณิต เด็กยังมีความมั่นใจ ยังทำความเข้าใจยาก แต่ก็ทำได้อยู่ในระดับที่ดี

4. สรุป

สื่อการเรียนรู้ทางศิลปะ สำหรับเด็กพิการทางสมอง สามารถเป็นสื่อในการเรียนรู้ให้กับเด็กพิการทางสมองและปัญญาได้อยู่ใน ระดับที่ดี และใช้ได้กับเด็กพิการทางสมองและปัญญา ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ความพิการทางสติปัญญา ระดับน้อย ระดับที่ 2 ความพิการทางปัญญาสติระดับน้อย-ปานกลาง และระดับที่ 3 ความพิการทางสติปัญญาระดับปานกลาง-มาก ทั้ง 3 ระดับสามารถเรียนรู้ได้ดี โดยจะมีความแตกต่างกันที่ระดับความสนใจของแต่ละกลุ่ม รูปแบบสื่อที่

พัฒนาสามารถสร้างความเข้าใจและดึงดูดความสนใจให้เด็กมีสมาธิจดจ่ออยู่กับสื่อ โดยใช้รูปทรงสัตว์ มาเป็นสื่อในการเรียนรู้แสดงขั้นตอนการฝึก ที่เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก เป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการทางสมอง

4.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองสร้างสื่อการเรียนรู้ทางศิลปะโดยใช้ เรื่องของ รูปทรง ขนาด และสี ซึ่งเป็น ทักษะ การพัฒนาที่เด็กพิการทางสมอง ต้องได้รับการพัฒนาทักษะด้านสติปัญญา คือ ฝึกให้เด็กเรียนรู้ เรื่อง ขนาด รูปทรง สี จากการศึกษา ผู้วิจัยจึงนำการศึกษา 3 รูปแบบนี้ มาออกแบบสื่อทางด้านศิลปะ โดยสร้างสื่อให้มีวิธีการที่เด็กเรียนรู้ ได้ง่าย ดึงดูดความสนใจ เด็กบางคนมีอาการทางจิตประสาท มีอาการตาวนชินโดรม แทรกซ้อน แต่ก็ยังเรียนรู้ได้ ทุกรูปแบบ เพราะฉะนั้นในการออกแบบสื่อการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงผู้ที่เรียนรู้ เช่น ความแตกต่างระหว่างเด็กพิเศษ กับเด็กปกติ เด็กที่มีอาการผิดปกติทางร่างกาย หรือ ทางจิตประสาทด้วย ในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบ ควรพัฒนา เรื่องรูปแบบด้านรูปทรง การที่ผู้วิจัยนำรูปทรงอิสระมาสร้างแนวคิดในการออกแบบนั้นเพราะผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าถ้า ไม่ใช้รูปทรงเรขาคณิตที่เป็นพื้นฐาน ในการเรียนรู้เบื้องต้นของเด็ก เด็กจะเข้าใจหรือมองรูปทรงอื่นเข้าใจได้หรือไม่ แต่ เมื่อมีการทดสอบแล้ว การใช้รูปทรงอิสระมาเป็นสื่อยังสร้างความสับสนให้กับเด็กอยู่เหมือนกันแต่เด็กก็ให้ความสนใจ อยู่สูงสยว่ารูปทรงแต่ละอย่างมันคืออะไรส่วนรูปทรงสัตว์ และเรื่องการใช้สีที่สดใส เป็นสื่อในการเรียนรู้ได้ง่าย เด็ก จะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ

การพัฒนาด้านการออกแบบในการวิจัยครั้งนี้ ยังต้องมีการพัฒนา และปรับปรุงต่อไป การทำความเข้าใจ พฤติกรรมของเด็กพิเศษ เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ลักษณะอาการ การรับรู้ เรียนรู้ จะมีความแตกต่างจากเด็กปกติ การ นำศิลปะมาเป็นเครื่องมือส่งเสริมพัฒนาในแง่การรับรู้ ความรู้สึก และวิธีการที่จะส่งเสริมให้เด็กได้เจริญเติบโตทาง ด้านความคิด สร้างสรรค์ การพัฒนาเด็กด้วยศิลปะ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้(Learning process) ชั้นพื้นฐาน ที่สามารถพัฒนาทางด้านอารมณ์ สติปัญญา จากสิ่งที่มองเห็นได้ดี คือ กิจกรรมทางศิลปะ เป็นการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิด จุดเริ่มต้นของการ ประดิษฐ์คิดค้น และสร้างความคิดให้เกิดขึ้น สื่อในการเรียนรู้ทางศิลปะก็จะเป็นสิ่งที่ช่วย ส่งเสริมกิจกรรมทางศิลปะโดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการหรือเด็กพิเศษที่ไม่มีโอกาสทางการเรียนรู้ ที่ถูกปิดกั้น การสร้างความรู้ใหม่ ที่จะเพิ่มทักษะในการจัดการชีวิตของเด็กเอง จึงควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการค้นคว้าทดลอง ด้านการออกแบบ เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเป็นแนวทางการออกแบบ รูปแบบต่างๆต่อไป

5. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่สนับสนุนทุนวิจัยครั้งนี้ และ ผู้เชี่ยวชาญ เด็กๆ จากสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา (หญิง)

6. เอกสารอ้างอิง

ครูมือเด็กในการดำรงชีวิตประจำวันเรื่อง ทักษะด้านภาษาและการรับรู้. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.

คณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ ศูนย์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ. 2544. ศิลปะกับ
เยาวชน.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
สันติศิริการพิมพ์

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2544. การพัฒนาคนด้วยศิลปะ.กรุงเทพมหานคร : สันติศิริการพิมพ์.

ศิลปะเด็กพิเศษ.2544. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สันติศิริการพิมพ์.

นัยนา จันทรเรือง. 2538. ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัย พัฒนาการและวิธีการส่งเสริม.กรุงเทพมหานคร :ภาควิชา
โรงเรียนสาธิต คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

ประภัสสร นิยมธรรม. 2552. ศิลปะของเด็กเชิงจิตวิทยา.หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู : กรุงเทพมหานคร.

ผดุง อารยะวิญญู. 2544. การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.

- วินัดดา ปิยะศิลป์. 2543. **คู่มือครูเพื่อเด็กที่มีปัญหาการเรียน**. สำนักพิมพ์ : บริษัท ทีซีจี พรินติ้งจำกัด.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2538. **สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร บริษัท แพลน พับลิชชิ่ง จำกัด :
การสร้างสรรคทางศิลปะช่วยพัฒนาความฉลาดให้เด็ก. ในมโนภาพทางการรับรู้ทางศิลปะ. 2531.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. มปป.. **สุนทรียภาพในผลงานศิลปะของเด็กใน 3 มิติ** ทศนะทางศิลปะและศิลปศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการฝึกหัดครู.
- คันสนีย์ ฉัตรคุปต์. 2543. **การส่งเสริมศักยภาพทางสมอง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. 2548. **ทัศนศิลป์ศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สันติศิริการ พิมพ์.
- ศิลปศึกษา**. 2539. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์: โอเดียนสโตร์.
- วารี ธีระจิตร. 2534. **การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสารเผยแพร่:การประชุมวิชาการการนำเสนอผลการดำเนินงานและประสบการณ์การดำรงชีวิตอิสระคนพิการ**
ไทย:กรุงเทพมหานคร. 2549. (20 ก.ค. 2549).
- Lowenfeld, V and Brittain. 1987. **Creative and Mental Growth**. 6th ed .New York :The
MacmillanCompany.
- <http://kidshealth.org>, <http://www.about-palsy.org>. 2553. (วันที่ค้นข้อมูล : 12 พฤศจิกายน 2553).
- <http://www.elib-online.com>. 2553. (วันที่ค้นข้อมูล : 12 พฤศจิกายน 2553).
- <http://www.geocities.com/thaipedortho/interesttopic/cp.htm>. 2553. (วันที่ค้นข้อมูล : 3 ตุลาคม 2553).

